

SZENT SÍR KANONOKREND, STEFANITÁK, VILÁGI LOVAGRENDEK

Szent Sír kanonokrend *Ordo Canonorum Regularium Sancti Sepulchri Dominici*

1114 Arnulf pátriárka bevezeti a „szabályozott életet” (*vita regularis*) és együtt élő kanonokokká alakítja a javadalmasokat (*prebendarii*); fontos zárándokhelyek voltak a kezükben: a Szent Sír temploma, Mennybemenetel temploma (az Olajfák hegyén), egy szentélyt Sion hegyén, s minden Jeruzsálem falán kívüli szent hely, amely a jeruzsálemi pátriárka joghatósága alá tartozott

1123 az első európai rendház: Warwick

1162/1170 Miechów (Lengyelország)

1187 központ Jeruzsálemből Akkóba

1207 első adat magyarországi jelenlétükről

1291 központ Akkóból Perugiába

1325 88 rendház szerte Európában

1378-tól a rend függetlenedik a jeruzsálemi pátriárkától

1395 IX. Bonifác pápai joghatóság alá helyezi a rendet

1489-ben VII. Ince pápa elrendelte a rend feloszlását

– magyarországi házaik: Glogonca, Landek, Nováki

– lengyel kapcsolat – Miechów – Landek

Stefaniták Szent István kereszteseinek rendje (ispotályos kanonokrend)

– alapítás: II. Géza 1150 körül (Boldogságos Szűz és Szt. István király tiszteletére létrehozott jeruzsálemi templomhoz kapcsolódva); magyarországi székhely: Abony (Esztergom-Szentkirály)

– név Szent István kereszteseinek rendje (ispotályos kanonokrend)

– 1187-ben III. Orbán kiváltságokkal látja el a rendet: jóváhagyja, kiváltságokkal látja el a rendet; az ágostonos regulát követték

– *exemptiot* élveztek, azaz közvetlenül a pápa alá tartoztak, s mentesültek az egyházi tizedfizetés alól

– rendfőnök: az esztergomi rendház vezetője egyben az ispotály rektora és vezetője; budafelhévízi ház perjele

– a Szentföldön Akkon elestéig (1291) tartottak fenn ispotályt

– az ispotályok mellett hiteleshelyként is működött az esztergomi és budafelhévízi konvent

– utolsó magyarországi okleveles említés: 1439

Világi lovagrendek

– a világi (fejedelmi) lovagrendek (VL) a katonai értékeket az udvariakkal ötvözték; az alapító uralkodónak voltak alárendelve: az uralkodó és egy szűk arisztokrata kör szövetsége, ligája, intézményesített érdekvédelme

– a VL-eknek csak egy „osztálya” volt: lovagok

– a rendtagságot adományozták, elfogadása politikai állásfoglalás volt és hatással lehetett szövetségi rendszerekre

– a VL tagjai nem tettek szerzetesi fogadalmat, sőt, egyházi tagokat nem vett fel

– szigorú regulák sem szabályozták életüket, bár a vallásos elemek nem hiányoztak szabályzataikból

– a nagymester mindig maga az uralkodó, a tagok között gyakran megtalálhatók családtagjai

– gyakran a jelvényről kapták elnevezésüket: Hattyú-, Hermelin-, Galamb-, Elefánt-, Szalamandra-, Sólyom-, Sündisznórend

- előfordult, hogy már megszűnt rendeket élesztettek újjá
- az uralkodó beépítette testületét az állami apparátusba, megőrizve a követlen ellenőrzés és beavatkozás lehetőségét

Térdszalagrend [Order of the Garter]

- alapítása: 1348 (III. Edward)
- Windsor, védőszent: Sárkányölő Szent György; alapításkor 26 tagja volt (mások szerint 12, ill. 40)
- jelmondat: *Honi soit qui mal y pense*
- hímezett térdszalag a bal lábon, térd alatt; nyakban hordott szalagon pedig a szent ábrázolása
- a rendtagok címereit a windsori Szt. György kápolnában elhelyezték, ahol évente egyszer találkoztak
- alapszabályát 1522-ben jelentősen módosították

Csillagrend [Ordre de l'Etoile]

- alapítása: 1346/1351–1352 (II. [Jó] János)
- 200 lovag kollégiuma (később felemelték 500-ra); védőszent: a Szent Szűz és Szt. György, de később Szt. Györgyöt elhagyták
- jelmondat: *Monstrant regibus astra viam*
- sokkal idealisztikusabb céljai voltak, mint a Térdszalag-rendnek; ugyanakkor kifejezett militáns céljai is voltak
- 1407-re végleg megszűnt működni a rend, bár sosem folytatott igazán hathatós tevékenységet

Aranygyapjas rend (burgundiai)

- alapítás: 1430 (Jó [III.] Fülöp)
- szigorúan a Térdszalagrendről mintázták
- valós cél: politikai szerep
- a rend egyfajta tanácsadó testületként működött a herceg mellett
- magyar tagjai: Mátyás 1478 (nem bizonyított); II. Lajos 1515

MAGYAR ALAPÍTÁSÚ VILÁGI LOVAGRENDEK/LOVAGI TÁRSASÁGOK

Szent György-lovagrend

- (Közép-)Európa legkorábbi, I. Károly király által 1326-ban alapított világi lovagrendje. Alapítólevele leírta a legfeljebb 50 rendtag viseletét: csuklyás, térdig érő, fekete köpeny
- jelmondat: *Valóban méltó vagyok a testvéri társaság tagságára*
- jelvényük: fekete mezőben vörös kereszt
- a szabályzatban erősen keverednek a vallásos és világi elemek
- A tagfelvétel a korábbi tagok egyhangú hozzájárulásával történt, az új tag a király őrzésére, a lovagtársak segítésére esküdött fel. A tagok felett csak a rend két bírója ítélkezhetett. A társaságnak az alapítólevélen fennmaradt pecsétje a sárkányölő, lovas védőszentet ábrázolja.

Sárkányos rend

- alapítás: 1408 (Zsigmond király)
- célkitűzés: a pogányok elleni harc célkitűzésével, valódi célja azonban saját maga és utódja trónigényének és személyének biztosítása
- tagjai: az ország 22 világi főura (köztük a nádor, az erdélyi vajda, az országbíró, Horvátország és Dalmácia bánja, egész Szlavónia bánja (horvát-szlavón-dalmát bán), a macsói bán és a szörényi bán, a tárnokmester)
- a rend két „osztálya” a *társasági bárók* illetve a *társaság tagjai*
- védőszent: Szt. György és Antiókhiai Szt. Margit

- a rend tagjai péntekenként fekete ruhát öltöttek. Társaik halálakor testületileg részt vettek az ünnepélyes temetéseken.
- a rend jelvénye: maga köré gömbölyödő, saját farkát a nyaka köré tekerő sárkány